

Соціологічні науки

УДК 314.74, 314.4

Подоляка Інна Олександрівна

студентка

Міжрегіональної академії управління персоналом

МАСШТАБНІ ПРОБЛЕМИ, ЯКІ СКОЛИХНУЛИ НІМЕЧЧИНУ У 2014–2020 РР.

***Анотація.** У статті розкриваються особливості європейської кризи біженства та її вплив на міграційну політику Німеччини. Наводяться також різні точки зору щодо позиції Ангели Меркель у міграційному питанні. Розглядається активна антимігрантська діяльність партії «Альтернатива для Німеччини» та руху «Pegida». Іншим викликом, з яким довелося зустрітися майже всім країнам світу, зокрема й Німеччині, є коронавірус. Саме тому, у статті наводяться стримувальні заходи, проведені ФРН, та результати цих дій.*

***Ключові слова:** європейська криза біженства, міграційна політика, антимігрантська діяльність, коронавірус, пандемія, заходи безпеки.*

Масовий приплив біженців до Європи, зокрема й до Німеччини, пік якого припав на 2014–2015 рр., політики, експерти, широка громадськість одноставно охарактеризували як *міграційну кризу*. Проте ця криза комплексна: по-перше, це криза гуманітарна, бо позначилася загибеллю декількох тисяч людей; по-друге, це криза управління і кордоном, і наданням притулку; по-третє, за висловом колишнього президента Європарламенту Мартіна Шульца, це криза солідарності, оскільки віднайти спільне для ЄС рішення щодо врегулювання проблеми біженців, яке б дало

змогу більш рівномірно розподілити навантаження на окремі країни, виявилось вкрай складно [5, с. 162].

Вивченням різних аспектів міграцій займається широке коло вітчизняних і закордонних фахівців. А, власне, теоретичною основою статті стали праці таких українських дослідників, як: О.А. Малиновської, А.В. Калініної, В.І. Чуєнка та інших. Огляд найбільш актуальних подій у Німеччині, пов'язаних з проблемою біженців, можна знайти у роботах Дж. Чейза, Н. Мехед, В. Саакова та інших.

Посприяли такій масштабній європейській кризі біженства ряд причин. В.І. Чуєнко вказує, що вони неоднорідні, а тому поділяє їх на основні та додаткові. **До основних причин європейської кризи** належать: збройні конфлікти та громадянські війни (основним джерелом вимушеної міграції є наразі Сирія: 6,6 млн. сирійців перетворилися на внутрішніх переміщених осіб, 4,6 млн. – залишили країну. Вони рятувалися в Туреччині, Лівані, Йорданії, Іраку, Єгипті. Проте безнадійність перебування в цих країнах спонукає тисячі людей рухатися до Європи. Ця ж причина штовхає на небезпечні морські мандрівки африканських біженців, які накопичуються в таборах на півночі Африки [5, с. 127]); низька ефективність контролю Європейського Союзу за кордонами, що дає змогу порівняно просто потрапити на територію держав-членів; відсутність узгодженої позиції Європейського Союзу щодо шляхів врегулювання європейської кризи біженства; зростання злочинності; зростання популярності в ЄС партій, організацій та рухів, які закликають уряди до проведення жорсткої антиміграційної політики (наприклад, діяльність партії «Альтернатива для Німеччини» та руху «Pegida»); тіньовий характер міграційних процесів та втрата контролю над мігрантами. **До додаткових причин європейської кризи біженства** належать: виснаженість та втрата віри біженців у можливість політичного врегулювання збройних конфліктів; скорочення гуманітарної допомоги в регіонах збройних

конфліктів; накопичення в Європі «критичної маси» вихідців із Сирії, Африки, Афганістану [13, с. 212–214].

На думку А.В. Калініної, міграційна політика ФРН пройшла шлях змін від політики залучення мас «гастарбайтерів» і возз'єднання їх із сім'ями до орієнтації імміграційної політики на потреби постіндустріальної економіки; від етноцентричної держави до формування нації співгромадянства. **Головними напрямками сучасної міграційної політики ФРН** є: сприяння трудовій міграції з урахуванням селекції мігрантів за такими критеріями як вік, кваліфікація, професійний досвід, знання мови; квотоване залучення висококваліфікованих спеціалістів, головним чином комп'ютерних спеціальностей (програма Green Card für IT Fachkräfte); полегшення інтеграції іноземців, які знаходяться в Німеччині: спрощення процедури отримання громадянства (за «правом крові» та «правом землі»), державна соціальна допомога у визначених законом випадках; введення двох дозволів на перебування замість п'яти: тимчасового та безстрокового; законодавчо закріплений пріоритет корінного населення громадян Європейського Союзу при зайнятті робочих місць; на законодавчому рівні відсутня процедура регуляризації (амністії) становища нелегальних мігрантів, яка поширена в інших державах [3, с. 816–817].

Німеччина вважається однією з найпривабливіших країн Європи, підтвердження вищесказаного є те, що саме до ФРН прибули понад 1,5 млн осіб протягом 2015 р. [5, с. 124].

На офіційному сайті Міністерства з питань міграції, біженців та інтеграції можна знайти інформацію про те, що саме входить до **соціального забезпечення біженців/переселенців**: особи, які шукають притулку, спочатку регулярно проживають у приймальному центрі (але максимум шість місяців), після чого вони переїжджають до гуртожитку; шукачі притулку отримують також соціальні виплати згідно Закону про пільги для шукачів притулку, якщо вони не мають достатніх власних коштів (одна

особа отримує 135 євро на місяць для особистих потреб, якщо вона проживає у приймальному центрі біженців та переселенців. Сім'я, до складу якої входить чотири особи, включаючи двох маленьких дітей, отримує близько 400 євро на місяць у приймальні); особи, які шукають притулку, зазвичай отримують пільги й у сфері здоров'я (охорона здоров'я протягом перших 15 місяців включає лікування гострих захворювань та хворобливих станів. Однак для лікування хронічних захворювань застосовуються спеціальні положення. З 16-го місяця біженці/переселенці отримують карту медичного страхування) [15].

Н. Пак стверджує, що внаслідок такої лояльної політики Німеччини та й інших європейських держав щодо мігрантів, щораз частіше проявляються такі *тенденції*: по-перше, більшість біженців поводять себе як споживачі, керуючись принципом «переді мною всі боргують». Вони впевнені в тому, що жодна європейська держава не наважиться відмовити їм у притулку. По-друге, сирійці, єгиптяни та інші мігранти, які переїжджають до Німеччини, Австрії тощо, не хочуть інтегруватися в європейський простір, переймати європейські цінності. Навпаки, вони виступають за збереження своєї національної та релігійної ідентичності. По-третє, враховуючи рівень виховання та досвід спілкування зі зброєю, такі мігранти швидко утворюють злочинні угруповання, загрожуючи безпеці місцевих жителів. Яскравим прикладом цього стали кельнські події в новорічну ніч, після яких відношення німців до біженців різко змінилося. За даними поліції, у ніч на 1 січня 2016 р. у центрі Кельна, біля головного вокзалу та поблизу Кельнського собору, зібралися близько тисячі чоловіків, чия зовнішність може вказувати на їхнє «арабське чи північно-африканське» походження. Ці особи розбилися на групи, які, в свою чергу, оточили, напали та пограбували цілу низку жінок. Поліція говорить про велику кількість випадків сексуального домагання та одне зґвалтування. До поліції надійшло більше 90 заяв з приводу вчинених правопорушень на кельнському залізничному

вокзалі в новорічну ніч [11]. Так, у ФРН іноземці вчиняють до 25% усіх зареєстрованих злочинів (за останні 5 років загальна кількість вчинених злочинів на території Німеччини складає близько 6 млн. діянь в рік), а це 35% всіх розбійних нападів, зґвалтувань і пограбувань, 30% вбивств та крадіжок за обтяжуючих обставинах. Третина іноземців – турок – займаються наркобізнесом. Вихідці з країн пострадянського простору створюють організовані злочинні угруповання з метою торгівлі зброєю, наркотиками, рекетом, вбивствами на замовлення, нелегальною торгівлею шляхом створення підставних фірм тощо [3, с. 817]. По-четверте, поява та популярність численних праворадикальних груп та партій зумовлена ростом незадоволення збільшенням кількості мігрантів в європейських країнах [8, с. 31].

Проблема з біженцями загострює внутрішньополітичну конфліктність, зокрема, активізуються націоналістичні організації, які заявляють про те, що Європа і так вже втратила більшу частину своїх національних традицій і нинішня ситуація призведе до ще більшого розмивання ідентичності європейських націй. Недосконала політика інтеграції емігрантського населення у європейське суспільство призводить до загострення взаємин між корінним населенням європейських держав та іммігрантами, зростання антиіммігрантських настроїв та масових протестів європейців проти міграційної політики національних урядів [4, с. 44].

Ангела Меркель опинилася в складній політичній ситуації. З одного боку, все більше виборців не задоволені її міграційною політикою. З іншого – дії канцлера піддаються жорсткій критиці всередині власної партії. Німецькі ЗМІ писали, що ХСС готовий покинути уряд ФРН через політику канцлера щодо біженців. Ініціатором виступив Хорст Зеєхофер, який критикує А. Меркель на кожному кроці. Він в ультимативній формі зажадав від канцлера обмежити кількість мігрантів, які прибувають в країну, пригрозивши розірвати традиційний союз з ХДС і вивести з коаліційного

уряду трьох своїх однопартійців. З несподіваною критикою виступив один з найвідданіших друзів Меркель – Вольфганг Шойбле, який визнав, що процес міграції набуває некерованих масштабів. «Безперервний потік біженців до Німеччини й інших європейських країн може перетворитися на лавину. Німеччина сама не впорається з цією ситуацією, навіть якщо посилить контроль на своїх внутрішніх кордонах », – вважає він [6]. Хорст Зеєхофер, назвав міграцію «матір'ю всіх політичних проблем» в Німеччині. На його думку, міграційне питання – одна з головних причин зниження підтримки населенням традиційних політичних партій і посилення правопопулістської партії «Альтернатива для Німеччини» [10]. АдН пропонувала провести ряд заходів. По-перше, закрити зовнішні кордони ЄС; по-друге, запровадити суворі персональні перевірки уздовж німецьких національних кордонів; по-третє, відкрити стримувальні табори за кордоном, щоб перешкодити мігрантам в'їжджати до Німеччини. Провідна кандидатка від АдН, Аліс Вайдель, заявила, що партія хоче досягти «негативної імміграції» до Німеччини [12]. Частина цієї праворадикальної партії симпатизує антимигрантському руху «Pegida» («Патріотичні європейці проти ісламізації Заходу»), який вперше з'явився у Дрездені 17 жовтня 2014 року [2].

Наступним серйозним та глобальним викликом, з яким довелося зіткнутися всім країнам світу, зокрема й Німеччині, є **коронавірус SARS-CoV-2**. Пандемія коронавірусної інфекції є новим явищем, а тому й не дослідженим ґрунтовно. Проте, в офіційних джерелах можна знайти інформацією, що стосується перебігу захворювання, заходів безпеки, поступових послаблень, які вводяться у Німеччині.

Ангела Меркель охарактеризувала боротьбу з цим вірусом як найбільшу проблему Німеччини після закінчення Другої світової війни і закликала до національної єдності: «Ситуація серйозна. Приймайте це всерйоз. З часів об'єднання Німеччини, з часів Другої світової війни для

нашої країни не було ніяких викликів, які вимагали б такої міри спільних і згуртованих дій», – сказала вона [7].

Німеччина доволі рано оцінила обстановку щодо поширення коронавірусу SARS-CoV-2 в світі, а тому завчасно почала діяти з огляду на можливу пандемію. «Це привело до того, що ми маємо доволі велику кількість зареєстрованих інфікованих, але відносно невелику кількість летальних випадків», – заявив 9 березня керівник Інститут вірусології берлінської клініки «Шаріте» Крістіан Дростен. Станом на 9 березня у Німеччині були інфікованими 1139 осіб, з них двоє померли у ФРН і одна особа – в Єгипті [9]. Керівник Інституту імені Роберта Коха закликав громади та лікарні в Німеччині активувати кризові плани через поширення коронавірусу в країні. За його словами, лікарні мали підготуватися структурно. Шпиталі, зокрема, мали відмовитись від проведення нетермінових операцій, потрібно було збільшити кількість ліжкомісць у реанімаційних відділеннях, а також апаратів штучної вентиляції легень. Лікарні також мали забезпечити приймання пацієнтів з підозрою на коронавірус по-іншому, ніж решту.

Міністр охорони здоров'я, Єнс Шпан, також вимагав скасування усіх заходів за присутності понад тисячу осіб. Культурне життя теж обмежилося: скасувалися чи перенеслися великі ярмарки й виставки. Першими «жертвами» стали Книжковий ярмарок у Лейпцигу та Музичний ярмарок у Франкфурті-на-Майні, що мали відбутись у березні й квітні відповідно. Клуби та галерії також перенесли свої заходи по всій країні.

За даними Німецького товариства вчителів, станом на 8 березня закритими були близько 100 дошкільних та шкільних закладів освіти. Міністерка освіти землі Баден-Вюртемберг заявила, що не виключає перенесення випускних іспитів у гімназіях.

Німецький авіаперевізник Lufthansa через спалах коронавірусу зменшив кількість перельотів на 50 відсотків, а до кінця березня скасував

близько 7100 рейсів. Літній план авіап перевезень також підлягатиме скороченню, повідомили в Lufthansa. Скасування рейсів було пов'язанно також і зі зниженням попиту: фірми утримуються, наприклад, від відправлення працівників у відрядження, надаючи натомість перевагу дистанційній роботі – багато роботодавців дозволяють своїм робітникам працювати в режимі Home-Office [9].

Сьогодні ж ми можемо спостерігати результати стримувальних заходів. Коефіцієнт зараження коронавірусом, який позначається як «R», у Німеччині вдалося знизити. Про це 16 квітня оголосив німецький Інститут імені Роберта Коха – федеральний інститут з вивчення інфекційних хвороб. Якщо коефіцієнт R нижче одиниці, це означає, що один носій вірусу в середньому заражає менше однієї людини. Тобто, число заражених зменшується. Канцлерка Німеччини на пресконференції заявила, що коефіцієнт зараження є важливим критерієм для поступового послаблення карантинних обмежень в країні [1]. Саме тому, з 20 квітня в Німеччині знову можуть відкриватися будь-які крамниці площею до 800 квадратних метрів. Великі торговельні центри або меблеві магазини залишаються зачиненими. Уряд аргументує це тим, що не хоче поспішати з відкриттям торговельних закладів, які, немов магніти, притягнуть великі скупчення людей. Незалежно від торговельної площі знову відчиняються книжкові магазини, автосалони і магазини з продажу велосипедів. Також доступними будуть продуктові магазини, крамниці з продажу косметичних і побутових товарів, магазини будівельних матеріалів, автозаправки, пральні, банки, поштові відділення, газетні кіоски – все, що найбільш необхідне у повсякденному житті. 4 травня зможуть відновити роботу перукарні. Утім, їм спершу доведеться розробити концепції з дотримання гігієни. Ресторани і кнайпи поки відкритися не можуть, оскільки ризик розповсюдження вірусу в цих закладах надто високий. Тим не менше, деякі заклади громадського харчування пропонують їжу на винос або доставляють страви додому.

Надалі завмерлим залишається і культурне життя. Театри, музеї, галереї і концертні зали – все зачинене. Німці мають і надалі тримати дистанцію – щонайменше 1,5 метра. У громадських місцях можна перебувати лише наодинці, у супроводі членів сім'ї чи людей, з якими проживаєш в одному домогосподарстві, або разом з максимально однією іншою особою. Не дозволяються, як і раніше, відвідини друзів і родичів в інших регіонах країни [14].

Починаючи з 4 травня деякі школи будуть крок за кроком відкриватися, але заняття розпочнуться у різних класах неодноразово. По-перше, повернуться до школи ті учні, які будуть складати іспити в наступному році, а також школярі 4 класу початкової школи. Екзамени у випускних класах відбудуться. Це, наприклад, Абітур або інші іспити випускних класів. Вихованці зможуть піти до школи на екзамен, але за умови проведення та дотримання заходів безпеки [16].

Наступний перегляд умов карантину очікується 30 квітня. Цього дня канцлерка і глави урядів федеральних земель зберуться на нараду щодо подальших кроків [14].

Висновки. Міграційна криза ХХІ століття стала складним викликом для ЄС. Для Німеччини, як однієї з країн-лідерів за рівнем якості життя та імміграції, масовий наплив біженців тягне за собою соціально-економічні, політичні та культурні наслідки. Надмірно гуманна політика А. Меркель все частіше піддається критиці з боку корінного населення та політичних діячів Німеччини. Активна міграція ХХІ століття становить загрозу безпеці всього суспільства, призводить до різних конфліктів і як наслідок – сприяє поширенню радикально-націоналістичних настроїв. Інфекція коронавірусу також стала складним випробуванням для Німеччини та змусила реорганізувати роботу країни у різних сферах. Проте, завдяки комплексним та дієвим стримувальним заходам, сьогодні вже спостерігаються певні позитивні результати. На мою думку, дослідження міграційної кризи та

перебігу коронавірусу в Німеччині можна розширити, зокрема розглядаючи шляхи врегулювання та вирішення вищезазначених проблем.

Література

1. Вінкельмаєр А. У Німеччині коефіцієнт зараження коронавірусом опустився нижче одиниці / А. Вінкельмаєр // Deutsche Welle. 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/u-nimechchyni-koefitsiient-zarazhennia-koronavirusom-opustyvvsia-nyzhche-odynytsi/a-53159391>.
2. Губар О. У Дрездені проходять кількатисячні акції ксенофобського руху та його противників / О. Губар // Deutsche Welle. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%83-%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%8F%D1%82%D1%8C-%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D1%83%D1%85%D1%83-%D1%82%D0%B0-%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2/a-45976106>.
3. Калініна А.В. Міграційна політика держави та злочинність іммігрантів: можливості використання досвіду ФРН в Україні / А.В. Калініна // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина

- України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 815–818.
4. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних / Г. Луцишин // Вісник Львівського університету. Серія політичні науки. 2015. № 1 (2). С. 41–45.
  5. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія / О.А. Малиновська. К. : НІСД, 2018. 472 с.
  6. Мельникова К. Канцлер под ударом / К. Мельникова // Lenta.ru. 2015. URL: http://lenta.ru/articles/2015/11/27/merkel_problems/.
  7. Меркель: Коронавирус – самый большой вызов Германии после Второй мировой войны // Украинская правда. 2020. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2020/03/19/7244211/>.
  8. Пак Н. Неконтрольована міграція як загроза безпеці країн Європейського Союзу / Н. Пак // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2016. № 1 (44/45). С. 30–32.
  9. Перепадя О., Кюблер М. Коронавірус: як реагує Німеччина / О. Перепадя, М. Кюблер // Deutsche Welle. 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/koronavirus-yak-reauiie-nimechchyna/a-52706623>.
  10. Сааков В. Меркель і Макрон вбачають у міграції шанс для Європи / В. Сааков // Deutsche Welle. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B5%D0%BB%D1%8C-%D1%96-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%BD-%D0%B2%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D1%83-%D0%BC%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1>

<http://www.dw.com/uk/%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B8/a-45407019>.

11. Соколовська Н. Напади на жінок у Кельні: у ФРН заговорили про новий вимір організованої злочинності / Н. Соколовська // Deutsche Welle. 2016. URL:

<https://www.dw.com/uk/%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA-%D1%83-%D0%BA%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D1%83-%D1%84%D1%80%D0%BD-%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D1%96%D1%80-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96/a-18959729>.

12. Чейз Дж., Мехед Н. Праві популісти в Бундестазі хочуть переслідувати Меркель / Дж. Чейз, Н. Мехед // Deutsche Welle. 2017. URL:

<https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%96-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%B2-%D0%B1%D1%83%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B7%D1%96-%D1%85%D0%BE%D1%87%D1%83%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8>

<http://nauka-online.com/%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B5%D0%BB%D1%8C/a-40651528>.

13. Чуєнко В.І. «Європейська криза біженства»: причини формування / В.І. Чуєнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2017. № 43 (2). С. 211–215.
14. Шольц К. Послаблення карантину в Німеччині: як країна житиме далі з коронавірусом / К. Шольц // Deutsche Welle. 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83-%D0%B2-%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%96-%D1%8F%D0%BA-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B5-%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%96-%D0%B7-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BE%D0%BC/a-53161206>.
15. Das Leben Asylsuchender [Elektronische Ressource] // Die Beauftragte der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration. – 2020. – Zugangsregelung : <https://www.integrationsbeauftragte.de/ib-de/themen/asyl-und-fluechtlinge/das-leben-asylsuchender>.
16. Regeln zum Corona-Virus vom 15. April 2020 // Die Bundesregierung. Die Bundeskanzlerin. 2020. URL: <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/aktuelles/regeln-zum-corona-virus-vom-15-april-2020-1744662#tar-1>.